

Анжела ТОЛОКОЛЬНИКОВА,
здобувач Національної академії внутрішніх
справ
Науковий керівник:
старший викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін Національної академії внутрішніх
справ, доктор філософії *Калінюк Анжела*

ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ У ЗВ'ЯЗКУ З ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РОСІЇ В УКРАЇНІ

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти суверенітету та територіальної цілісності України Указом Президента України в країні введено воєнний стан. Однак, незважаючи на такий важкий час, відповідно до національного законодавства, кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку [1].

Російська війна проти України триває вже восьмий рік. За даними Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, станом на 30 квітня 2021 року, з початку збройного конфлікту на Донбасі загинуло 152 дитини та 146 було поранено. Лише з 2017 року, близько 70 тисяч дітей отримали статус таких, що постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, 90 з них мають такий статус через тілесні травми [2].

Дитинство, обпалене війною. Саме таким воно є для українських дітей через повномасштабне вторгнення російської федерації. Постійні обстріли, руйнування, вимушена евакуація, поранення, смерті – це важко переживати дорослим, а дітям – тим паче. Найбільше горя і страждань війна завдає дітям – і фізичних, і моральних. Обстріли, руйнування, страшні картини смертей ламають звичну для них картину буття, прирікають на страх, голод і холод, а часто – на сирітство. Вони беззахисні перед великою бідною, і хто як не Українська держава має захистити їх маленькі серця. В умовах російської агресії проти України, розв'язаної жорстоким і безжальним противником, тема захисту прав громадян дитячого віку набуває особливої актуальності. Адже ворог замахнувся на майбутнє Української держави, її генетичний фонд. Сотні загиблих дітей у Бучі, Маріуполі, Харкові, тисячі покалічених, звалтованих, позбавлених батьківської опіки, вивезених незаконно за межі України.

Через війну в Україні тисячі дітей залишаються сиротами, втрачають зв'язок із рідними та потрапляють у складні життєві обставини.

За даними держпорталу розшуку дітей «Діти війни» з 24 лютого 2022 року по 11 серпня 2022 року унаслідок збройної агресії РФ в Україні постраждали 1066 дітей, з них 361 дитина загинула, 705 дітей отримали поранення, 204 дитини вважаються зниклими, 6159 – депортованими. При цьому, як уточнюють в установі, 4403 дитини вважаються знайденими, і 50 дітей були повернуті. Ці цифри не остаточні, оскільки триває робота з

їх встановлення в місцях ведення активних бойових дій, на тимчасово окупованих та звільнених територіях. [3].

Під час війни порушуються права дитини: право на життя, право бути з сім'єю і громадою, право на здоров'я, право на розвиток особистості, а також право на турботу і захист, зазначається у звіті ООН 1996 року «Вплив збройного конфлікту на дітей». Порушені права дітей мають бути відновлені та захищені з допомогою як національних, так і міжнародних інституцій.

Росіяни використовують заборонені методи та засоби ведення війни щодо дітей. Чим порушують: статтю 23 Гаазької конвенції, стаття 51 Додаткового протоколу до Женевської конвенції. Росіяни створюють штучний голод та гуманітарний дефіцит в окупованих населених пунктах. Що порушено: стаття 55 Женевської конвенції. Вони вбивають і катують дітей. Що порушено: право на життя і захист від жорстокого ставлення, статті 6 і 37 Конвенції ООН про права дитини, стаття 3 Женевської конвенції і стаття 77 Протоколу I до Женевської конвенції. Росіяни обстрілюють лікарні та створюють інфраструктурні медичні проблеми. Що порушено: право на охорону здоров'я, стаття 24 Конвенції ООН про права дитини. Росіяни гвалтують дітей. Що порушено: право на захист від сексуального насильства, стаття 34 Конвенції ООН. Вони втягують підлітків у бойові дії. Що порушено: право на захист від вербування і участі у війні, стаття 38 Конвенції ООН про права дитини, стаття 77 Додаткового протоколу до Женевської конвенції. Росіяни перешкоджають навчанню українських дітей. Що порушено: право на освіту, стаття 28 Конвенції ООН. Нищать інфраструктуру для позашкільного розвитку дітей. Що порушено: право на дозвілля і культурний розвиток, стаття 31 Конвенції ООН про права дитини. Викрадають і примусово вивозять дітей. Що порушено: стаття 49 Женевської конвенції, стаття 78 Додаткового протоколу до Женевської конвенції, стаття 21 Конвенції ООН про права дитини, стаття 283 Сімейного кодексу України [4].

Забезпечення прав дітей в умовах воєнного стану потребують консолідації зусиль великої кількості організацій та установ, тим більше, що в останні місяці з'явилася значна кількість нових документів, які регулюють їх дії, як і дії батьків, інших родичів, піклувальників тощо.

З початку воєнного стану прийнято 14 законодавчих документів, що стосуються захисту прав дітей в умовах воєнного стану. З 1 серпня поточного року в Україні запрацював державний портал для розшуку дітей – інформаційна платформа «Діти війни», що допомагатиме правоохоронним органам збирати дані про юних українців, які постраждали під час війни, зокрема зникли безвісти або були переміщені на тимчасово окуповані території та депортовані до Російської Федерації.

На сьогодні завдання кожної громади максимально забезпечити захист прав дітей під час воєнного стану: і не лише своїх, місцевих, а й тих, хто приїжджає в пошуку прихистку з територій, які окуповані або тривають бойові дії. Адже, під час евакуацій і переїздів, внаслідок бомбардувань або боїв діти можуть загубитися, втратити батьків, приїхати

в інший населений пункт без дорослих. Ситуації під час війни можуть бути різними [3].

Щоб зменшити загрозу життю і здоров'ю дітей, які перебувають в окупації і/чи на території активних бойових дій, варто посилити евакуаційні механізми держави. Насамперед у Донецькій, Луганській, Харківській та Херсонській областях. Значною мірою на це впливають домовленості про зелені коридори із Росією та її військовими на різних рівнях. Для захисту на територіях бойових дій батькам треба пояснювати дітям правила поведінки в укриттях, в небезпечних місцях, будь-де під час повітряної тривоги. Також слід подбати не лише про доставку гуманітарної допомоги, а й про надання медичних і психологічних послуг. І звісно, перебуваючи в безпеці, важливо сприяти фіксації злочинів російських військових. Під час евакуації наразі найважливіше – оперативно повідомляти родинам із дітьми про безпечні шляхи виїзду і сприяти йому. Батьків слід інформувати про мінну небезпеку і заходи безпеки в критичних ситуаціях, щоб дитина не загубилась і не розлучилась з ними. З цієї ж метою на її речах треба залишати контакти батьків та найближчих родичів [4].

Попри існування численних міжнародно-правових норм, що діють в умовах збройного конфлікту, права мільйонів дітей у всьому світі досі порушуються. Держави зобов'язані покласти край цій ситуації. Тому національне законодавство є важливою частиною правової системи, покликаній захистити дітей в зонах конфлікту.

Список використаних джерел

1. Юридична клініка НЮУ ім. Ярослава Мудрого Збільшення розміру тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів. *Юридична клініка НЮУ ім. Ярослава Мудрого Безоплатна правова допомога*. URL: <http://legalclinic.nlu.edu.ua/2022/06/17/zbilshennya-rozmiru-tymchasovoyi-derzhavnoyi-dopomogy-dityam-batky-yakyh-uhylyayutsya-vid-splaty-alimentiv/>.

2. Діти та збройні конфлікти: нормативно-правова база. *War Childhood Museum Ukraine*. URL: <https://warchildhood.org/ua/children-and-armed-conflict-legal-framework/>.

3. Глухівська міська рада – ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Глухівська міська рада – Головна*. URL: <https://hlukhiv-rada.gov.ua/novini/6206-zakhist-prav-ta-interesiv-ditej-v-umovakh-voennogo-stanu>.

4. Злочини Росії проти українських дітей • *Ukrainer. Ukrainer*. URL: <https://ukrainer.net/zlochyny-proty-ditey/>.